

Qüestions

CIDOB

IRAN, TEATRE D'ALT RISC

04

GENER
2012

Oleguer Sarsanedas entrevista **Roberto Toscano**, investigador sènior associat CIDOB

En el context d'una escalada de sancions econòmiques i diplomàtiques per part dels Estats Units i els seus aliats, l'últim assassinat d'un científic nuclear a Teheran, l'11 de gener, s'afegeix a allò que les autoritats iranianes qualifiquen de campanya d'actes de terrorisme i ciberatacs que té per objectiu aturar el programa nuclear iranià. La república islàmica n'atribueix la paternitat a Israel i als Estats Units –que neguen tenir-hi res a veure– i assenyala que la bomba que va matar el professor Mostafa Ahmadi Roshan és un pas més perillosament a frec d'aquella famosa línia vermella més enllà de la qual s'entra a zones de molt alt risc. Diversos analistes coincideixen amb aquesta valoració, però alguns s'inclinen a considerar que aquestes declaracions no són sinó una representació 'teatral' per al consum intern i extern.

Roberto Toscano, que va ser ambaixador d'Itàlia a l'Iran (2003-2008), és de l'opinió que malgrat que, fins fa poc, la hipòtesi 'teatral' semblava la més plausible, cal entendre que els últims esdeveniments són realment molt preocupants.

>Tanmateix, si repassem les reaccions internacionals a l'última crida dels Estats Units per intensificar les sancions econòmiques a l'Iran, es diria que la voluntat d'augmentar la pressió sobre Teheran no obté un consens suficient: malgrat que Europa ha decidit finalment imposar un embargament de les importacions petroleres de l'Iran a partir de l'1 de juliol d'enguany, Rússia i la Xina s'hi oposen i Turquia, Índia i Pakistan anuncien que continuaran comerciant amb l'Iran...

Fins ara, les sancions han causat inconvenients, però s'hi podia conviure. En el moment que les sancions passen a afectar les exportacions de gas i de petroli i les transaccions del Banc Central de l'Iran, en el moment que les empreses que tenen o han tingut tractes amb l'Iran comencen a rebre trucades on se'ls demana si volen fer negoci 'amb nosaltres o amb ells', les conseqüències són òbviament d'un altre ordre. Actualment, totes les grans corporacions del sector energètic estan buscant possibles proveïdors substitutius. És a dir, s'està definint un escenari en el qual, a mig termini, l'Iran es podria trobar fora del negoci. D'aquí l'amenaça iraniana de tallar l'estret d'Ormuz com a resposta a les sancions, una jugada que tindria conseqüències econòmiques gravíssimes també per a Occident, especialment per a Europa.

Es parla que el barril de Brent podria arribar a superar els 200 dòllars. La qual cosa, en l'estat actual de les economies europees, seria dramàtic.

Tancar Ormuz, per als iranians, és com disparar-se un tret al peu. Però els queden poques opcions. Els Estats Units mantenen que no és acceptable que l'Iran tingui armes nuclears i que les sancions són una alternativa a la intervenció militar que propugna Israel. Ara bé, de sancions n'hi ha de dos tipus: les que tenen per objectiu conduir a un acord i les que no. En el cas de les primeres, per aconseguir l'acord cal, evidentment, estar disposat a donar alguna cosa a canvi. Què estarien disposats a donar els Estats Units? Ja ho va dir fa temps: pau (és a dir, no-intervenció militar) a canvi d'una prohibició radical d'enriquir urani. Però és una oferta poc creïble no només perquè la demanda és inacceptable des del punt de vista iranià, sinó perquè es produeix en un context en què tot sembla indicar una manca de voluntat, per part dels Estats Units, d'arribar a pactes i complir-los. I això ja ve de lluny. La posició dels Estats Units respecte de l'Iran va definir-se, en temps de Bush, sobre la base d'aquesta màxima: per als bons, les regles no existeixen; per als dolents, mai no són suficients. Aquesta màxima continua vigent: encara que l'Iran respecti totes les regles (enriquir urani a benefici de R+D, seguint els protocols establerts i sota inspecció internacional), no n'hi ha prou.

Com es veu això des de Teheran?

Des del punt de vista iranià, això és com si a un ciutadà sospitós de rondar a la sortida de les escoles, en comptes de vigilar-lo o posar-li un braçalet electrònic, se li aplicués d'entrada la pena de castració. Per als iranians, l'escalada és unilateral i les sancions no són sinó un pas cap a la guerra. A aquesta manca de 'bona voluntat' negociadora, s'hi afegeix un context especialment advers: l'any electoral als Estats Units, en el que els candidats a la nominació republicana advoquen tots per una intervenció militar i en el que Barack Obama, que fins ara ha mantingut una posició ambivalent, podria veure's temptat d'apuntar-se al bàndol dels bel·licosos per no aparèixer com a feble davant 'l'enemic'. No hi ha cap dubte que l'objectiu d'uns i altres és la capacitat de fabricar una bomba nuclear: els iranians volen tenir-la, aquesta capacitat (com Japó, per exemple) i els Estats Units vol evitar-ho. L'Iran, d'altra banda, sempre ha dit que l'objectiu del seu programa nuclear és cobrir les necessitats energètiques internes, per tal de poder continuar exportant gas i petroli a mig i llarg termini.

I ens ho creiem?

L'Iran és un país seriós, cosmopolita, científicament ben dotat. El seu Ministre d'Exteriors, Ali Akbar Salehi, és llicenciat per l'American University de Beirut i doctor pel Massachusetts Institute of Technology i el seu ambaixador a les Nacions Unides, Mohammad Khazaei, té un màster de la George Mason University als Estats Units. L'Iran és un país amb una població jove, un bon nivell d'educació, un percentatge d'analfabetisme baix –com Turquia. Com els turcs (amb qui comparteixen el fet d'haver estat imperi), els iranians són orgullosos –diuen: per què nosaltres no hem de poder accedir a l'energia nuclear? D'altra banda, si el seu objectiu, a més dels usos civils, és militar –obtenir la bomba– (la qual cosa encara no està gens clara), és difícil no observar que ningú no parla d'intervenir militarment a Corea del Nord!

I quin és, doncs, el seu objectiu?

La política a l'Iran pot esquematitzar-se amb tres cercles concèntrics. El cercle extern representa la religió; el cercle intermedi, l'antiimperialisme; el cercle central, l'interès nacional. L'objectiu és preservar aquest darrer –que és on se situa l'energia nuclear i el negoci energètic. La qüestió és com. Des de l'oposició s'acusa l'actual Govern de conducció temerària, perquè posa en perill la població amb

provocacions innecessàries i declaracions radicals que no porten enlloc. Això no vol dir que no hi hagi una ampla solidaritat amb Palestina, per exemple, però no gaire més que a Espanya o Itàlia –en tot cas, lluny de l'antisemitisme declarat d'Ahmadinejad. També a l'exterior la popularitat de l'Iran ha disminuït molt des dels dies en què pronunciar-se contra els Estats Units i Israel li aportava un 85% d'acceptació entre els ciutadans dels països propers: ara se situa prop d'un 10%, com a conseqüència de les Primaveres àrabs, que han destenyit la seva imatge de país 'més democràtic' que d'altres, i per la desconfiança envers 'l'imperialisme persa', que pesa molt a la regió.

Què reté els Estats Units en aquests moments? El sentit comú?

Tot i que la frase *Washington is an Israel-occupied territory* ha fet fortuna, de fet l'únic que reté Israel és Barack Obama. Malgrat la força del *lobby* del Likud als Estats Units, es molt difícil que Israel actuï sense permís de la Casa Blanca –la qual, fins ara, no s'ha mostrat disposada, després d'Iraq i l'Afganistan, a engegar una altra guerra. I quina guerra: el territori d'Iran no l'ocupa ningú. A més, els iranians tenen capacitat de resposta davant d'un atac, no només en termes de guerra asimètrica o del posicionament dels seus veïns (els països del Golf i Turquia), sinó en termes de guerra electrònica: a començament de desembre de 2011, van interferir els aparells de navegació d'un avió espia no tripulat dels Estats Units i el van fer aterrar en territori iranià. Ara bé: malgrat tot, no és impossible que els Estats Units acabin optant per la intervenció. Per què serveixen els assassinats de científics –que és quelcom que topa frontalment amb la sensibilitat de la majoria de la població iraniana– sinó per provocar l'Iran a reaccionar d'alguna manera que pugui justificar la guerra? D'altra banda, el context de presències militars múltiples a la zona fent grans maniobres davant la costa iraniana augmenta les possibilitats que es produeixi un incident a qualsevol moment. I no hi ha línia calenta.

Alt risc, doncs?

El risc és altíssim. Però malgrat que és exigible que la responsabilitat de qui exerceix el poder sigui proporcional al poder que té, no s'ha de donar tota la culpa als Estats Units. Hi ha un problema real d'interlocució amb l'Iran. Amb qui s'ha de parlar? Amb Ahmadinejad, que basa la seva força en el populisme però que és menys boig del que sembla? Amb Ali Khamenei, el líder suprem, atès que a l'Iran no es fa res que ell no beneeixi? O amb Mohammad-Baqer Qalibaf, l'exalcalde 'modernitzador' de Teheran que se suposa que podria ser el pròxim president del país? De fet, l'Iran és un país normal, en el sentit que s'hi produeixen conflictes d'interessos molt semblants als que tenim a d'altres indrets del món, matisats, això sí, per l'existència d'un règim clerical que es troba a les antípodes de la sensibilitat de la gran majoria de la població –religiosa, però anticlerical. I les lluites polítiques internes tenen com a conseqüència que es boicotegin segons quines iniciatives, per la senzilla raó que qui aconsegueixi 'normalitzar' les relacions amb els Estats Units (una normalització a l'estil xinès: t'odio, però existeixes) tindrà el suport del 90% de la població. Ara mateix, però, el risc de conflicte obert és altíssim.

I no és una bogeria, això?

Una política racional hauria de respectar el fet que una hegemonia regional iraniana no és acceptable, però l'exclusió de l'Iran és impossible. Hauria de deixar algun espai al país. Cal esperar els nous presidents, tant de l'Iran com dels Estats Units (un Obama menys condicionat per les exigències de la reelecció) –però això cau molt lluny, falten molts mesos.